

СУЧАСНІ МІГРАЦІЙНІ КОРИДОРИ РОБОЧОЇ СИЛИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ

CURRENT MIGRATION CORRIDORS OF LABOUR FORCES BETWEEN UKRAINE AND THE COUNTRIES OF THE VISEGRAD GROUP

П'ятковська О.Р.

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,
Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»

У статті розглянуто функціонування міграційних коридорів між Україною та країнами Вишеградської четвірки протягом 2014–2016 рр. На основі проведеного аналізу офіційних статистичних даних щодо змін чисельності українських мігрантів у цих країнах здійснено порівняльний аналіз та виокремлено особливості кожного із розглянутих коридорів.

Ключові слова: міграційний коридор, трудова міграція, шукачі притулку, біженці, країни Вишеградської групи, набуття громадянства, короткотерміновий резидент, довготерміновий резидент.

В статье рассмотрено функционирование миграционных коридоров между Украиной и странами Вышеградской четверки в течение 2014–2016 гг. На основе проведенного анализа официальных статистических данных об изменениях численности украинских мигрантов в этих странах осуществлен сравнительный анализ и выделены особенности каждого из рассмотренных коридоров.

Ключевые слова: миграционный коридор, трудовая миграция, искатели убежища, беженцы, страны Вышеградской группы, приобретение гражданства, краткосрочный резидент, долгосрочный резидент.

In the article the functioning of migration corridors between Ukraine and the countries of the Visegrad Group during the 2014–2016 is described. On the bases of the comparative analysis of official statistics of numeral patterns of Ukrainian immigrants in these countries, the author of the article singled out the characteristics of each of the considered corridors.

Keywords: migration corridor, labor migration, asylum seekers, refugees, the Visegrad group, acquisition of citizenship (naturalization), temporary resident, permanent resident.

Постановка проблеми. В умовах активізації глобалізаційних процесів міграційна динаміка набирає значних обертів, а саме чисельність міжнародних мігрантів постійно зростає, при цьому швидше, ніж чисельність населення планети. Крім того, темпи цього зростання прискорюються: якщо з 2000 р. до 2005 р. та з 2005 р. до 2010 р. частка мігрантів відносно населення планети зростала на 0,1%, то з 2010 р. до 2015 р. – на 0,2% [1]. За таких умов сьогодні вагомим значення набуває дослідження формування міграційних коридорів між основними країнами-донорами та країнами-реципієнтами міжнародних мігрантів, що дало б змогу чітко окреслити міграційні тренди та здійснювати прогнози розвитку міграційних потоків.

З точки зору глобальної міграції за абсолютним показником міжнародних мігрантів обмін між Україною та Росією посідає перше місце у межах глобального міграційного коридору між

країнами Півдня та друге місце у світі стосовно усіх наявних міграційних коридорів [2, с. 62–64]. Однак з 2013 р. до 2015 р. міграційний оборот між Україною та РФ скоротився майже з 8 до 6 млн. осіб [1], що можна пояснити розгортанням воєнних дій на східній території України вздовж кордону з Росією та істотною переорієнтацією міграції українців з РФ на країни-члени ЄС. Водночас слід також звернути увагу на те, що питання врегульованої міграції та охорони зовнішніх кордонів ЄС в умовах міграційної кризи визнані одними із пріоритетів спільної міграційної політики країн-членів Співтовариства [3]. Через все це, а також те, що Україна сьогодні стоїть на порозі візової лібералізації, питання формування та розвитку міграційного коридору між Україною та країнами-членами Вишеградської четвірки є вкрай актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика міжнародної міграції є об'єктом

дослідження багатьох відомих українських науковців (Е. Лібанова, О. Малиновська, О. Позняк, У. Садова, О. Бетлій), втім питання формування міграційних коридорів є відносно новим та недостатньо висвітленим в українському науковому дискурсі. У цьому контексті слід виокремити здобутки О. Малиновської у дослідженні міграційного коридору між Україною та Польщею [4], У. Садовою у аналізі регіональної та транскордонної міграції [5], О. Бетлій у виявленні міграційної специфіки між країнами ЄС, Вишеградської Четвірки та Східною Європою [6]. Натомість зарубіжні вчені у своїх дослідженнях дещо частіше звертають увагу на питання функціонування міграційних коридорів, зокрема, теоретико-методологічну компоненту міграційних коридорів як первинного етапу формування міграційних систем обґрунтували Дж. Карлінг та Д. Джолвет [7], коридорів грошових трансфертів – Б. Унгер, М. Сігел, Р.-Х. Косс та інші вчені [8]. Дослідження виникнення міграційних коридорів між окремими країнами чи регіонами (case studies) здійснювали С. Бредлуп, О. Пілз (Лівійський міграційний коридор) [9], А. Ікдигу (міграційний коридор між Туреччиною та ЄС) [10].

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Отже, метою публікації є застосування досвіду та підходів зарубіжних вчених для проведення аналізу та визначення специфіки сучасного стану міграційних коридорів між Україною та країнами Вишеградської четвірки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «міграційний коридор» досить широко використовується у звітах ООН, МОМ та Світового Банку щодо міграційних потоків та грошових трансфертів, однак ні у цих документах, ні в глосарії термінів МОМ [11], ні в тлумачному словнику МОМ [12], ні в Довіднику термінології у сфері міграції МОМ [13] не подано його визначення. Тому для уникнення непорозумінь із використанням операційних понять цієї статті насамперед окреслимо їх дефініції.

Погоджуючись із позицією таких авторів, як Дж. Карлінг та Д. Джолвет, зазначимо, що поняття міграційного коридору не завжди передбачає наявність значних потоків мігрантів. Відсутність чи різке скорочення міграції у міграційному коридорі – це такий самий важливий феномен, як і наявність значних обсягів міграції. Міграційний коридор – географічні рамки, в межах яких можна здійснювати дослідження потоків міграції, описувати їхню динаміку, чинники, аналізувати склад, структуру, чинники тощо. Також для аналізу міграційного коридору слід враховувати той факт, що міграційні потоки не мають наперед визначеного напрямку, адже міграція може відбуватися в обидва боки між країнами. Найчастіше існують домінуюча країна-донор та країна-реципієнт мігрантів, тоді дослідження міграційного коридору зводиться до виявлення міграції в один бік, однак навіть у такому випадку воно не відкидає аналізу проце-

сів зворотної міграції [7, с. 18–19]. Отже, наше дослідження передбачає аналіз потоків мігрантів з України до країн Вишеградської четвірки та можливі рееміграційні процеси.

Для визначення міграційної активності в рамках вибраних коридорів, на наш погляд, можна скористатися такими параметрами: чисельність українських іммігрантів на території кожної обраної країни, зокрема їхній статус постійного чи тимчасового резидента; кількість осіб, які набули громадянство вибраних країн; чисельність українців, які отримали статус біженця на території вибраних країн. Динаміка видачі віз також вважається значущим показником для аналізу міграційних потоків, однак у нашому випадку вона має певну специфіку, пов'язану з тим, що наявність шенгенської візи, виданої дипломатичною установою однієї країни, дає дозвіл на в'їзд та перебування на території інших країн.

Уже на етапі проведення аналізу чисельності українських мігрантів у вибраних країнах можемо бачити певні особливості. Зокрема, виділяються 2 країни – Польща та Чехія, – де ця чисельність є істотно більшою, ніж в інших аналізованих країнах (табл. 1).

Специфіка Угорщини полягає у тому, що за кількісним показником чисельність українців у цій державі значно вища, ніж у Словаччині, але

Таблиця 1
Українські іммігранти у вибраних країнах, 2015 р.

Країна призначення	Загальна кількість	Частка відносно інших іммігрантів у цій країні
	2015 р.	2015 р.
Чеська Республіка	107 000	24,2%
Угорщина	69 000	4,7%
Польща	206 518	Дані відсутні
Словаччина	10 100	5,7%

Джерело: складено за [1; 14]

Таблиця 2
Набуття громадянства вибраних країн ЄС іммігрантами, які народилися в Україні або мали громадянство України, 2014 р.

	Загальна кількість	Частка відносно інших іммігрантів з країн, що не є членами ЄС, у даній країні
Чеська Республіка	2 000	50,7%
Угорщина	900	42,2%
Польща	1 700	45,7%
Словаччина	100	34,8%

Джерело: складено за [15]

за відносним показником обсяги українських іммігрантів у цих країнах є співмірними. Однак якщо взяти до уваги набуття українцями громадянства цих країн, то Угорщина значно випереджає Словаччину (табл. 2).

Загалом протягом 2014 р. 17,5 тис. громадян України отримали громадянство країн-членів ЄС: п'ята частина з них отримали громадянство Німеччини, 18,9% – Португалії, 11,7% – Чехії [16].

Розглянемо детальніше кожен міграційний коридор та проведемо їхній порівняльний аналіз.

Як видно з табл. 1, найбільша кількість українських мігрантів у 2015 р. була зареєстрована на території Польщі, при цьому, якщо ми візьмемо до уваги офіційні статистичні дані Польщі, побачимо динамічне зростання українських мігрантів у цій країні протягом 2014–2016 рр. (рис. 1).

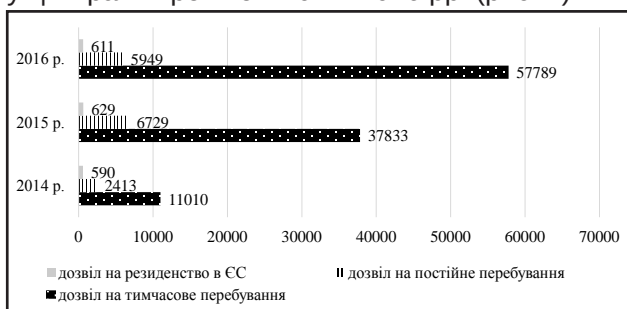

Рис. 1. Динаміка врегульованої імміграції українців до Польщі. Розподіл за видами виданих дозволів на перебування, кількість, 2014–2016 рр.

Джерело: складено за [17]

Як бачимо з рис. 1, це зростання спостерігається переважно за рахунок тимчасової міграції. Відділ у справах іноземців Польщі розподіляє осіб, які отримали офіційний дозвіл на тимчасове перебування на території цієї країни, за такими основними цілями: навчання, працевлаштування, відвідини родичів тощо. Аналіз динаміки чисельності українців, які отримали дозвіл на тимчасове перебування у Польщі протягом 2013–2016 рр., свідчить про те, що це зростання відбулося переважно за

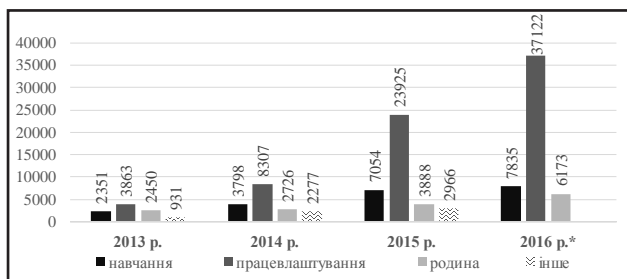

Рис. 2. Чисельність громадян України, які отримали дозвіл на тимчасове перебування у Польщі. Розподіл за метою виданих дозволів, 2013–2016 рр.

* станом на 1 грудня 2016 р.

Джерело: складено за [17]

рахунок трудової міграції (рис. 2). У 2016 р. майже удвічі зросла вагомість родинних зв'язків та дещо зменшилися темпи зростання студентської мобільності (рис. 2).

Протягом 2014–2016 рр. у Польщі спостерігається постійне збільшення заявок українців на постійне та тимчасове проживання, при цьому щороку це зростання становить більше 50%, за винятком 2016 р., коли чисельність поданих заяв на постійне місце проживання у Польщі скоротилося на 20% порівняно з 2015 р. Можливо, це скорочення можна частково пояснити певним зниженням потоків біженців з України до Польщі (рис. 3).

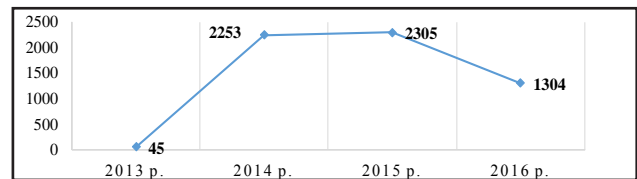

Рис. 3. Динаміка українських біженців у Польщі, кількість осіб, 2013–2016 рр.

Джерело: складено за [17]

У 2016 р. частка дозволів на тимчасове проживання у Польщі, які були видані громадянам України на підставі працевлаштування, становила 76%. У цьому контексті слід зазначити, що кількість виданих дозволів українцям на працевлаштування у Польщі протягом останніх років істотно зросла: якщо у 2013 р. було видано 39 078 таких дозволів, то у 2015 р. – 65 786. У зв'язку з цим, на наш погляд, детальнішу оцінку міграції робочої сили в межах міграційного коридору між Україною та Польщею варто здійснювати на основі аналізу саме трудової міграції.

Дещо схожі кількісні характеристики українських мігрантів існують стосовно Чеської Республіки (табл. 1–2). Однак, якщо проаналізувати динаміку складу українських мігрантів у Чехії за типом дозволів на перебування на території цієї країни, помітимо деякі відмінності від міграції українців до Польщі, а саме зростання чисельності українців із дозволом на постійне перебування з 51% у 2012 р. до 74% у 2016 р. (рис. 4).

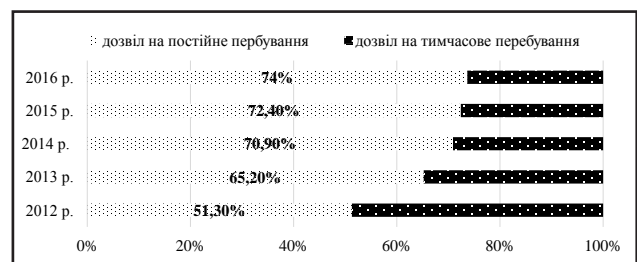

Рис. 4. Динаміка розподілу українських іммігрантів у Чеській Республіці за типом дозволів на перебування, 2012–2016 рр.

Джерело: складено за [18]

При цьому слід наголосити на тому, що протягом цього ж періоду спостерігається певне коливання чисельності українських мігрантів у вказаній країні (рис. 5).

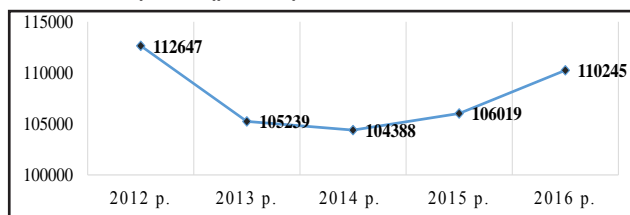

Рис. 5. Динаміка чисельності українських мігрантів в Чеській Республіці, кількість осіб загалом, 2012–2016 рр.

Джерело: складено за [18]

Зіставляючи рис. 4 та рис. 5, можемо зробити висновок, що падіння кількості українських мігрантів у Чехії з 2012 р. до 2014 р. відбувалося за рахунок тимчасових мігрантів, а це може свідчити про те, що відбувалися рееміграційні процеси в цей період. Натомість воєнні дії, що розпочалися в Україні, сприяли виїзду громадян України до Чехії переважно для тривалого перебування. У цьому контексті слід звернути увагу на те, що показники чисельності українських шукачів притулку в Чехії значно нижчі, ніж у Польщі (табл. 3).

Таблиця 3
Українські шукачі притулку в Чеській Республіці, кількість осіб, 2013–2015 рр.

	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Подано заявок	146	515	693
Одержали статус біженця	9	25	7
Одержали додатковий захист	0	119	174

Джерело: складено за [19]

Отже, якщо до 2014 р. українська міграція до Чехії мала переважно короткостроковий та економічний характер (наприклад, [20; 21; 22]), то з 2014 р. можемо констатувати появу трансфор-

Рис. 6. Динаміка чисельності українських мігрантів, які проживали в Угорщині, та громадян України, які набули громадянство Угорщини, 2012–2016 рр.

Джерело: складено за [23]

мацій у міграційному коридорі між Україною та Чехією у бік переселенської міграції.

Угорщина – третя із вибраних нами для аналізу країн за чисельністю українських мігрантів (табл. 1). Аналіз динаміки української міграції до цієї країни свідчить про те, що вона вичерпує свій потенціал як країна призначення українських мігрантів (рис. 6).

Загалом пік міграційної активності українців до Угорщини припадає на 2008–2010 рр. [23], тобто на період світової економічної кризи, коли міграція мала переважно характер трудової ([20; 21]), після чого спостерігається пік набуття українцями громадянства Угорщини (2011–2012 рр.) [23]. Усе це свідчить про те, що до 2012 р. українська трудова міграція частково перетворилася на переселенську, а функціонування міграційного коридору між Україною та Угорщиною в сучасних умовах суттєво сповільнюється.

Порівняно з Угорщиною динаміка розвитку міграційного коридору між Україною та Словаччиною виглядає зовсім інакше. За період з 2012 р. до середини 2016 р. чисельність дозволів на перебування в Словаччині, що були видані громадянам України, подвоїлася (табл. 4).

Як видно з табл. 4, зростання чисельності українських мігрантів в Словаччині за аналізований період відбувалося за рахунок тимчасової міграції. Ця особливість, як було зазначено вище, притаманна також міграційному коридору

Таблиця 4
Чисельність дозволів на перебування, виданих українцям в Словаччині, 2012–2016 рр.

Рік видачі дозволу	Дозвіл на:			Загалом за рік
	тимчасове перебування	постійне перебування	толероване перебування	
2012	3 621	2 720	38	6 379
2013	4 021	2 838	39	6 898
2014	4 955	3 040	38	8 033
2015	7 297	3 365	44	10 706
2016*	8 018	3 459	40	11 517

* станом на 30 червня 2016 р.

Джерело: складено за [24]

Україна – Польща. Однак, якщо взяти до уваги підстави видачі дозволів на тимчасове перебування в Угорщині, побачимо, що кількість виданих дозволів на підставі працевлаштування коливається від 429 у 2012 р. (що становить близько 12%) до 474 у 2015 р. (близько 6,5%), натомість зростає частота видачі дозволів на підставі ведення бізнесу, навчання та возз'єднання сім'ї [24].

Висновки. Підводячи підсумок проведеного дослідження, можемо зазначити, що кожен міграційний коридор між Україною та країнами Вишеградської групи має свою специфіку, зокрема: українсько-польський характеризується домінуванням тимчасової трудової мігра-

ції та зростанням міграційної активності; українсько-чеський та українсько-словацький – дуже незначним зростанням міграційної активності, однак вони відрізняються між собою розподілом українських мігрантів за статусом резиденції та динамікою набуття громадянства; українсько-угорський – скороченням темпів міграції та перетворення попередніх міграційних потоків на постійних резидентів Угорщини.

Перспективними, на наш погляд, є проведення досліджень формування міграційних коридорів між Україною та країнами Центральної Європи, а також здійснення порівняльного аналізу одержаних результатів та висновків нашої публікації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. International Migrant Stock 2015. UN Population Division [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates15.shtml>.
2. World Migration Report 2013. Migrant Well Being and Development / [F. Laczko, R. Anich, T. Brian, D. Bartram, Neli Esipova, A. Pugliese, J. Ray et. al.] ; ed.-in-chief F. Laczko, G. Appave. – Geneva : IOM, 2013. – 217 p.
3. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A European Agenda of Migration / European Commission. – Brussels, 13.05.2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_en.pdf.
4. Малиновська О. Українсько-польський міграційний коридор: особливості та значення / О. Малиновська // Демографія та соціальна економіка. – 2015. – № 2(24). – С. 31–40.
5. Регіональна міграційна політика та механізми її реалізації : [монографія] [Л. Семів, С. Вовканич, С. Цапок, В. Бідак, А. Ваврик, Н. Андрусишин, О. Риндзак, Р. Теслюк, М. Біль, А. Шевчук, О. Левицька, О. Махонюк, О. Мульська, Ю. Полюга та ін.] ; наук. ред. У. Садова. – Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України, 2011. – 528 с.
6. Прогноз міграції між ЄС, Вишеградською четвіркою та країнами Східної Європи: наслідки скасування візового режиму : Звіт / [О. Бетлій, М. Ярошевич, М. Ласінська] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/migration_report_ukr.pdf.
7. Carling J. Exploring 12 Migration Corridors: Rationale, Methodology and Overview / J. Carling, D. Jolivet // Beyond Networks. Feedback in International Migration [O. Bakewell, G. Engbersen, M.L. Fonseca, C. Horst (eds.)]. – UK : Palgrave Macmillan, 2016. – P. 18–46.
8. Bilateral Remittances Corridor Analyses. Research Guidelines. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://siteresources.worldbank.org/INTAML/Resources/BRCAResearchGuidelinesSeptember2007.pdf>.
9. Bredeloup S. The Libyan Migration Corridor / S. Bredeloup, O. Pliez [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cadmus.eui.eu/handle/1814/16213>.
10. Icdyugu A. The Irregular Migration Corridor between the EU and Turkey: Is it Possible to Block it with a Readmission Agreement? / A. Icdyugu [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cadmus.eui.eu/handle/1814/17844>.
11. Glossary on Migration. – Geneva : International Organization for Migration, 2004. – 79 p.
12. Міжнародна термінологія у сфері міграції. – К. : Бланк-Прес, 2015. – 100 с.
13. Справочник по терминологии в области миграции [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://publications.iom.int/system/files/pdf/handbook_on_migration_terminology.pdf.
14. Migration and Migrant Population Statistics. Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics.
15. Main countries of former EU and non-EU citizenships of persons acquiring citizenship in the EU-28 and EFTA, 2014. Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Main_countries_of_former_EU_and_non-EU_citizenships_of_persons_acquiring_citizenship_in_the_EU-28_and_EFTA_2014.png.
16. EU Member States granted citizenship to almost 900 000 persons in 2014. Eurostat news release 13 June 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7465617/3-13062016-AP-EN.pdf/a2e10eb2-748b-4e27-9e01-85cfcb82f998>.
17. Bieżąca sytuacja dotycząca Ukrainy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-specjalne/biezaca-sytuacja-dotyczaca-ukrainy>.

18. Cizinci s povoleným pobytom [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>.

19. Mezinárodní ochrana [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-ochrana-253352.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>.

20. Зовнішня трудова міграція населення України // Державний Комітет статистики України, Український центр соціальних реформ. – К. : ДП Інформаційно-аналітичне агентство, 2009.

21. Звіт щодо методології, організації проведення та результатів модульного вибіркового обстеження з питань трудової міграції в Україні / МОП ; Державна служба статистики України, Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://staging.ilo.org/public/libdoc/ilo/2013/113B09_347_ukra.pdf.

22. Міграція як чинник розвитку в Україні : Дослідження фінансових надходжень, пов'язаних з міграцією, та їхнього впливу на розвиток в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf.

23. Population, vital events / Hungarian Central Statistical Office [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.ksh.hu/stadat_annual_1.

24. Annual Reports 2005–2015. Ministry of the Interior of Slovak Republic [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minv.sk/?annual-reports-2005–2015>.